

A CSILLAGOS ÉG LÁTVÁNYA

planetáriumi vetítés

Hazánk egén a csillagos égbolt az óramutatóval ellentétes irányban körbejár. Ez a mozgás látszólagos, a Föld forgásából következik, ezért a Föld bármely pontjáról nézve a csillagos ég 24 óra alatt fordul (látszólag!) körbe. A csillagok egy része teljes kört ír le egy nap alatt (ezek az ún. cirkumpoláris csillagok), de vannak csillagok, amelyek felkelnek és lenyugszanak. A körpályák középpontja a Sarkcsillag, amely a Kis Göncöl csillagkép szekerrúdjának utolsó csillaga. Legkönnyebben úgy találjuk meg, ha a Nagy Göncöl két hátsó csillagát összekötő egyenest meghosszabbítjuk és felmérjük rá a két csillag távolságának ötszörösét. Ha a Nagy Göncöl az északi látóhatár közelében van, fent a zenit közelében fényesen ragyog a Kassziopéa, amelyet W alakjáról ismerhetünk fel. Fölötte a Kefeusz (Cepheus) csillagkép házra emlékeztető együttese látható, alsó részén hosszan elnyúló csillagkép az Andromeda, ezt követi (forgásirányban kissé lemaradva) a Perszeusz.

Az egyes csillagképek csillagait az emberi fantázia kapcsolta össze és azonosította mitológiai személyekkel, vagy állatokkal. Tudnunk kell ugyanakkor, hogy egy-egy csillagkép csillagai tőlünk igen különböző távolságban vannak; következésképp a Nagy Göncöl, a Kassziopéa és a többi csillagkép csak innen, a Földről nézve mutatja általunk ismert alakját. A Sarkcsillag az északi irányt mutatja ősidők óta hajósoknak, vándoroknak. Napunknál jóval nagyobb csillagóriás, a Kis Göncöl legfényesebb csillaga. Ha a Nagy Göncöl a nyugati égbolton van, akkor a zenit közelében, attól kissé DK-re találjuk a Hattyú csillagképet, nem messze tőle a Lant és a Sas. A három csillagkép legfényesebb csillagait összekötve kapjuk a Nagy Nyári Háromszöget, a nyári égbolt jellegzetes csillagkép-együttesét.

Az Egyenlítőről nézve a csillagok kelet-nyugati irányban vonulnak át (látszólag) az égbolton, mint valami hatalmas országúton; keleten felkelnek és nyugaton lenyugszanak, éppúgy, mint a Nap. Ha azonban északra, vagy délre nézünk, itt is kör alakú csillagpályákat látunk; északon a forgásirány az óramutatóval ellentétes, délen pedig azzal megegyező. Az egyenlítői égbolt talán legfeltűnőbb csillagképe a télen nálunk is látható Orion (más néven Égi Vadász). Könnyű megtalálni, mivel az égi egyenlítő épp a közepén halad át. Az Orion legnagyobb csillaga a Betelgeuse (bet el geuze) – egy vörös szuperóriás csillag. Az égbolt egyik óriása: átmérője közel ezerszerese a Napénak (ha középpontja a Nap középpontjában lenne, pereme majdnem a Jupiterig érne). Az Orion második legfényesebb csillaga a Rigel, kék szuperóriás csillag. A közepén lévő három csillag (a vadász öve) meghosszabbításában két nevezetes csillagképet találunk: előtte jár a Bika (Taurus), mögötte a Nagy Kutya (Canis Maior). A Nagy Kutya legfényesebb csillaga a Szíriusz egyúttal az égbolt legfényesebb csillaga. Az egyiptomi kultúrában a legfontosabb égitest: a tavaszi égbolton hajnali megjelenése adta hírül a Nílus áradásainak kezdetét.